

Јелена М. ВОЈИНОВИЋ-КОСТИЋ*

Министарство унутрашњих послова Републике Српске

Управа за полицијску обуку, Бања Лука

ЗАКОНСКИ ОКВИР И ИСПИТИВАЊА ОСУМЊИЧЕНИХ ЗА КРИВИЧНА ДЈЕЛА СА СТАНОВИШТА ЛИНГВИСТИКЕ

Апстракт: Лингвистика као научна дисциплина је широко примјењива у поступку интервјуисања свих особа које су обухваћене истрагом која се води ради утврђивања одговорности лица за почињена кривична дјела, за утврђивање постојања самог бића дјела.

Идентификација кривичних дјела и њихових извршиоца, улоге појединаца у извршењу кривичног дјела се понекад, поред материјалних доказа, ослања на изјаве свједока, свједока-оштећених и самих осумњичених. Приликом узимања изјава полицијски службеници се служе различитих техникама које се базирају лингвистици од манипулације до идентификовања елемената невербалне комуникације. Рад се базира на искуству аутора, двогодишњем истраживању и релевантној литератури.

Циљ рада је освјетлити значај лингвистике у тумачењу, примјени законских акта, указати на значај и примјену лингвистике за полицијска испитивања, саслушања и обављање информативних разговора, уопште.

Кључне речи: испитивање, осумњичени, полиција, кривично дјело, лингвистика, полиција, Закон о кривичном поступку Републике Српске.

УВОД

Људски језик је универзална способност те „...захваљујући понајвише управо језичкој способности, тј. привилегији да може поседовати, развијати и употребљавати тако савршено средство за споразумевање какав је природни људски језик, човекова врста и чини релативно брзи напредак у стицању и изградњи интелектуалних и креативних способности, у мењању друштвених организација и односа, и културних облика у којима живи и ствара“ (Радовановић 1979: 24).

Језик је предмет интересовања различитих научних дисциплина од природних па до друштвених јер је једно од основних карактеристика људског бића. Језиком се бави и медицина, психологија, социологија, математика, информатика, историја и друге науке, свака од њих сагледава језик са позиције сваке од наведених наука, приступајући кроз методолошке оквире карактеристичне за њих, са специфичним циљевима и задацима. Из таквих приступа проучавању језика као појаве изродиле су се различите научне дисциплине које по свом карактеру могу бити

* Ванредни професор, jellianna@gmail.com; Jelena.Vojinovic-Kostic@mup.vladars.net

и интердисциплинарне а и не морају. Ако под научним дисциплинама, подразумјевамо систем знања, поступака и метода којима се одређује неко подручје науке у значењу организованог скупа провјерних и у неком тренутку испитаних и поузданих знања¹ онда можемо рећи да се интердисциплинарност неке научне дисциплине огледа у повезању знања, поступака и метода двије или више научних дисциплина са циљем што потпунијег сагледавања појава и феномена.

Лингвистика као наука о језику подразумјева широку мултидисциплинарност, од базичне, опште лингвистике па до психолингвистике, социолингвистике, рачунарске лингвистике, неуролингвистике, форензичке лингвистике, анализе дискурса итд. Гдје има језика има и лингвистике и има лингвиста. Лингвисте можемо срести како предано проучавају изумрле језике али и како проучавају рачунарске језике, можемо их срести у различитим институцијама од болница, института, безбједносних агенција... На жалост на нашим просторима лингвистика је скрајнута и њен значај се занемарује што није случај у западним земљама, посебно у Сједињеним Америчким Државама. Колико Сједињене Америчке Државе полажу на на значају лингвистике довољан је само примјер Форт Брага, војне базе у Јужној Каролини, која поред Јединице за комуникацију (енгл. Joint Communication Unit) ангажује и језичке стручњаке у оквиру Одјелења за психолошке операције (Psychological Operations Group). Све у свему може се рећи да ангажовање језичких стручњака у безбједносне сврхе није страно (Nojman 2009, Hansen 2013).

У оквиру обуке коју Министарство унутрашњих послова Републике Српске спроводи са циљем сертификавања полицијских службеника за поступање у случајевима насиља у породици заступљена је по први пут у оквиру било које обуке примјена лингвистике при истрази и то у оквиру тематске јединице „Дискурсна анализа изјаве“ (МУП РС 2021). „Дискурсна анализа изјаве“, како је наведено у Приручнику за специјалистичку обуку за рад на предметима насиља у породици језичка анализа која има за циљ прикупљање информација релевантних за спровођење поступка процјене ризика служећи се методама које припадају лингвистици као науци о језику (Грбић Павловић, Војиновић-Костић, Маркановић et al. 2022: 75)²

Рад који је пред вама бави се анализом примјене лингвистике при испитивању осумњичених лица која су под истрагом у вези са извршењем неких од кривичних дјела која су обухваћена кривичним законодавством, односно примјена лингвистике у оквиру кривичног поступка а базиран је на индивидуалном научном истраживању аутора које је спроведно уз подршку и помоћ криминалистичких инспектора и других полицијских службеника, који су били спремни подијелити своја искуства и запажања и искуству аутора стеченим присуством испитивањима, саслушањима и информативним разговорима.

1 Закон о научноистраживачкој дјелатности и технолошком развоју, Службени гласник Републике Српске, бр 6/12, 33/14, 66/18 и 84/19.

2 „Дискурсна анализа изјаве“ је поглавље које је интегрални дио Приручника за специјалистичку обуку за рад на предметима насиља у породици (2022: 75-78) који је резултат рада предавача који извођили прве обуке полицијских службеника Министарства унутрашњих послова Републике Српске: Грбић Павловић, Војиновић-Костић, Маркановић, Миладиновић, Пилиповић. Неки од наведених аутора су и даље дио наведене обуке (Грбић Павловић, Војиновић-Костић, Пилиповић).

При истраживању су примјењене основне методе анализе, синтезе, дедукције, генерализације и конкретизације уз примјену интервјуа и текста као базичних метода прикупљања материјала.

ЗАКОНСКИ ОКВИР

Закон о кривичном поступку Републике Српске (ЗКП РС)³ се језик и писмо помиње на неколико мјеста. У дијелу Закона који се односи на права лица лишеног слободе, члан 5, став 1, се наводи: Лице које је лишено слободе мора на матерњем језику или језику који разумије одмах бити обавијештено о разлозима лишења слободе и истовремено прије првог испитивања поучено да није дужно да даје исказ, нити одговара на постављена питања (...).

Као што се види из наведеног лице има право да бира језик на којем ће комуницирати и то спада у једно од првих права које му се саопштава. Полицијски службеници морају омогућити лицу лишеном слободе преводиоца уколико лице захтјева без обзира да ли они лично сматрају да се ради о истом језику или да сматрају да приведно лице покушава на такав начин опструирати истрагу.

О праву на преводиоца и осталим правима која се тичу језика и писма говори и члан 8, у сва четири става, који се налази у оквиру дијела ЗКП РС који се односи на језик и писмо:

(1) У кривичном поступку у равноправној су употреби службени језици Републике Српске – језик српског народа, језик бошњачког народа и језик хрватског народа. Службена писма су ћирилица и латиница.

(2) Странке, свједоци и остали учесници у поступку имају право да се служе матерњим језиком или језиком који разумију. Ако лице неразумије један од службених језика Републике Српске, обезбједиће се усмено превођење онога што оно, односно други изнесе, као и исправа и другог писаног доказног материјала.

(3) О правима из става 2, овог члана, поучиће се наведена лица прије првог испитивања која се тих права могу одрећи ако знају језик на коме се води поступак. У записнику ће се забиљежити да је дата поука и изјава учесника на дату поуку.

(4) Превођење обавља судски преводац.

У дијелу ЗКП РС у којем се говори о упућивању и достављању писмена у члану 9 се каже:

(1) Позиве, одлуке и друга писмена упућује суд и други органи који учествују у поступку на службеним језицима из члана 8, става 1, овог закона.

(2) Поднесци се достављају суду и другим органима који учествују у поступку на службеним језицима из члана 8, став 1, овог закона.

(3) Лицу које је лишено слободе или је у притвору, на издржавању казне или на обавезном психијатријском лијечењу, односно обавезном лијечењу од зависности, доставиће се и превод писмена из става 1 и става 2 овог члана, на матерњем језику или језику који разумије.

3 Закон о кривичном поступку Републике Српске, Службени гласник Републике Српске бр. 53/2012, 91/2017, 66/2018, 15/2021.

Из наведених чланова ЗКП РС се види да је јасно прецизирана материја језика који се употребљава у кривичном поступку као и права лица која су обухваћена њиме а која се односе на матерњи језик. У ЗКП РС у различитим члановима инкорпорирани су дијелови који се односе на језик, разумјевање, писање питања и одговора, вођење записника итд. У члану 59 овог закона се каже: (2) Поднесци из става 1. овог члана морају бити разумљиви и садржавати све што је потребно да би се по њима магло поступати.

(3) Ако у овом закону није другачије одређено, суд ће ако је поднесак неразумљив или не садржи све што је потребно да би се по њему могло поступати, подносиоцу вратити поднесак, односно позвати га да поднесак исправи, односно допуни, а ако он то не учини у одређеном року, суд ће поднесак одбацити.

У горе наведеним члановима се помињу глаголи *разумјети*, *неразумјети* који се директно односе на текст који је изговорен или написан. Разумјевање текста је, као што видимо из наведеног, посебно апострофирано у закону. Уколико се у оквиру судског процеса установи да оптужени или било које друго лице које је дало исказ у оквиру истражног поступка није разумио текст који је написан или изговорен доводи се у питање и резултат суђења и отвара се могућност за ослобађајућу пресуду управо из ових, процедуралних разлога.

Записник као писмено је битан у фази истраге те је законом јасно прецизирано када и како се води, ко га води, ко га потписује и како, шта записник мора садржавати итд. Овдје ћемо скренути пажњу на дио закона у којем се говори о садржају записника, на члан 63, став 2: Записник треба да садржава битне податке о току и садржају предузете радње. У записник се дословно уносе постављена питања и дати одговори. Ако су приликом предузимања радње одузети предмети или списи, то ће се назначити у записнику, а одузете ствари ће се прикључити записнику или ће се навести гдје се налазе на чувању.

У овом ставу се јасно наводи да се постављена питања и одговори уносе у записник дословно, онако како су речени. Није дозвољено самоиницијативно исправљање одговора лица без обзира на добре намјере типа: „да изгледа пристojно, срамота је писати поштоване, да не испадну глупи на суду кад се чита“ итд. Било какве преправке могу побудити сумњу у вјеродостојност истраге па се чак може у неком тренутку и рећи да је исказ изнуђен или плагиран па чак и ако га потпише лице које је саслушавано. ЗКП РС у члану 65, став 2, дефинише да свако саслушано лице потписује сваки лист записника, ако се записник састоји од више листова. У истом члану, у ставу 1 се наводи:

Лица која се испитују, као и осумњичени, односно оптужени, бранилац и оштећени, имају право да прочитају записник или да захтијевају да има се прочита. На то је дужно да их упозори лице које предузима радњу, а у записнику ће се назначити да ли упозорење учињено и да ли је записник прочитан. Записник ће се увијек прочитати и ако није било записничара и то ће се назначити у записнику.

Закључујемо да лица која воде записник, било да се ради о записничару или неком другом лицу, не морају прочитати записник лицу које је дало исказ у оквиру кривичног поступка. Наведена лица имају „право да прочитају записник или да захтијевају да има се прочита“.

Члан 66. ЗКП-а РС говори о аудио или аудио-визуелном снимању поступка узимања исказа од лица који су, на овај или онај начин, дио истраге и наводи се,

у ставу 1: (1) Све предузете радње у току кривичног поступка, по правилу, снимају се уређајем за аудио-визуелно снимање. Тужилац или овлашћено службени лице ће о томе претходно обавијестити лице које се испитује, односно саслушава и поучити га да има право да затражи репродуковање снимка како би провјерило изјаву.

Снимак се чува као дио кривичног списка све док се и сам спис чува и на захтјев страна у поступку може да се репродукује, упореди са записником са саслушања и сл. Аудио и аудио-визуелно снимање се често не реализује због недостатка техничких средстава, што није добро и не доприноси квалитету спроведене истраге.

ИСПИТИВАЊЕ

Разговор са осумњиченим, свједоком, свједоком-оштећеним, је битан дио истраге коју спроводи полиција а по налогу тужилаштва. Разговор полицијског службеника са сваком од наведених учесника истраге се другачије дефинише у оквиру ЗКП РС. Тако се разговор са осумњиченим дефинише као испитивање; разговор са свједоком и свједоком-оштећеним као саслушање док се разговор полицијског службеника са било којим лицем, са циљем прикупљања информација, назива информативним разговором (ЗКП РС 2021).

Истрагу по ЗКП РС спроводи тужилац (члан 43), не полиција. Тужилац руководи истрагом, надгледа спровођење, управља „активностима овлашћених службених лица који проналазе осумњиченог и прикупљају изјаве и доказе (...)“ (ЗКП РС, члан 43, став 1). На полицији је да спроводи налоге тужиоца и да у оквиру испитивања дође до информација које су неопходне тужиоцу, поштујући законске одредбе о којим је било ријечи у претходном дијелу текста у којем смо направили кратак преглед чланова закона који се директно односе на саслушање а тичу је језика, говора, писма, текста у оште.

Испитивање представља службени дијалог између лица које се испитује и полицијског службеника, наравно осим у случајевима када лице одбија да даје одговоре у складу са његовим правом да се брани ћутањем односно „да није дужан изнијети своју одбрану нити одговарати на питања“ (ЗКП РС, члан 143, став 2)⁴. Испитивање као такво треба бити добро припремљено од стране полицијског службеника.

Припрема испитивања је темељ успјешности истог. Припрема укључује (Милић 2006: 73 – 89): избор мјеста гдје ће се обавити испитивање; одабир оперативног радника који ће га обавити; упознавање са чињеницама и околностима које су у вези са криминалном дјелатношћу осумњиченог; упознавање личности осумњиченог; припрему питања и одређивање распореда њиховог постављања, укључујући и врсте питања; трајање испитивања.

Прва фаза би требала бити упознавање са чињеницама и околностима извршења кривичног дјела и са повезаношћу лица са извршењем кривичног дјела, укључујући материјалне и нематеријалне доказе, сумње, изјаве свједока итд. Ова фаза припреме мора бити детаљна и свеобухватна. Често полицијски службеник, као појединац, нема довољно времена да се добро припреми па је добро да се више њих,

4 Поука осумњиченом о његовим правима (тзв. Мирандина упозорења) је садржана у члану 143 ЗКП-а Републике Српске.

минимално двоје, добро упозна са предметом истраге да би се приликом самог чина испитивања могли међусобно допуњавати, кориговати, прилагођавати.

Послије ове фазе треба добро упознати личност, укључујући породични статус, образовање, начин говора, склоности, хобије, жеље, циљеве, направити скицу психолошког и лингвистичког профила лица које се испитује.

Ове двије фазе су битне јер се у њима ствара база за цијели ток и приступ испитивању. Ово је фаза припреме за манипулацију са лицем које се испитује јер полицијско испитивање јесте манипулација у правом смислу ријечи па се може рећи да је добар, успјешан, инспектор онај који је добар и манипулатор а да би био добар манипулатор он мора да се добро припреми у ове двије фазе и да цијелокупно саслушање конципира према сазнањима које је у њима прибавио.

Манипулација као таква захтјева сеобухватну, циљану, припрему. Она у себе укључује избор просторије у којој ће се обавити испитивање, планирање начина понашања полицијског службеника који испитује и понашање колеге који је присутан приликом испитивања, тип питања која ће поставити, начин на које ће питања бити постављена, редослијед питања, елементе говора и понашања осумњиченог на које ће се обратити пажња итд.

Језичка манипулација која укључује у себе све лингвистичке аспекте почев од дијалектолошких, психолингвистичких, социолингвистичких, је база успјешно реализованог испитивања, ако под успјешним саслушањем подразумјевамо оно које је реализовано, које је довело до признања или које је довело до сазнања информација које су битне за разрјешење кривичног дјела које је предмет испитивања или било којег другог. Посебно успјешно испитивање је оно које је довело и до информација које су везане и за расвјетљавање, поред оног које је предмет испитивања, неког другог дјела за које постоји отворена истрага или дјела за које није било оперативних података да је извршено.

Може се рећи да су све остале припреме или фазе за припреме испитивања само надоградња на базу коју представљају ова два поступка.

Послије припремне фазе долази фаза испитивања која се састоји од почетне подфазе, испитивања и завршне подфазе. Свака од од подфаза испитивања мора бити реализована са максималном пажњом и у складу са законом уз максимално поштовање права лице које се испитује, ма колико се та права чинила „баналним“ самом полицијском службенику.

Почетак испитивања подразумјева упознавање лица са самим испитивањем, током испитивања а прије свега са правима и обавезама лица које се испитује. Записник који се води као интегрални и обавезни дио садржи обавезна питања која морају бити постављена лицу које се испитује (Слика 1. примјер записника)⁵. У овој фази се остварује и први контакт са лицем, успоставља однос повјерења и заузимају почетне позиције.

5 Записник који је презентован у раду је дио вјеште које је саставни дио специјалистичке обуке „Поступање полиције у случајевима насиља у породици“, коју спроводи Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Управа за полицијску обуку. Обука се реализује од 2021. године на нивоу Полицијских управа Републике Српске и њоме су обухваћени полицијски службеници који раде на наведеним предметима. Сви подаци у записнику су измишљени.

Позиција полицијског службеника и лица које се испитује може да се мијења у току испитивања, у складу промјене дистанце која укључује и језичка средства, функционални стил, овисно о току испитивања, понашању лица и резултатима испитивања.

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА
МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА БАВА ДУКА
ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА

Број: 13-101-304/21
Датум: 24.07.2021. године

**ЗАПИСНИК
о испитивању осумњиченог**

Састављен дана 24.07.2021. године у службеном просторијата Полицијске станице
днем испитивања осумњиченог Петра Петровића због постојања основа сумње да је починио кривично дјело „Насилње у породици или породничкој заједници“ из члана 190. КЗ РС на штету бивше супруге Пантисај Дјела.

ПРИСУТНИ:
1. Полицијски службеник: _____
2. Записничар: _____
3. Осумњичени: Петар Петровић
4. Брањалац: _____

Испитивање започето у 20,00 часова.

У складу са чланом 8. ЗКП-а РС осумњичени се поучава да су у равноправној употреби језика Српског, Хрватског и Босанског језика и службена писаница и латиница, те да има право да користи матерњи језик као и право на преводне уколико не разумије језик на којем се води поступак.
Да ли разумијете језик на коме се води поступак? ДА.
(Потпис осумњиченог)

Да ли имате ја-р-проблемо превођење? НЕ.
(Потпис осумњиченог)

На којем језику желите да се води записник? БИРИЦИЈА.
(Потпис осумњиченог)

У складу са чланом 143. став 1. ЗКП-а РС осумњиченом се саопштава:
О нашој нашој испитивању саставиће се записник који ће вам се прочитати и, по завршетку испитивања, прећаше вам се копија.
Осумњичени, у складу са чланом 143. став 2. ЗКП-а РС о себи дајте следеће податке:
Име и презиме: Петар Петровић;
Да ли имате надимак: Немак;
Име и презиме родитеља: _____ Петровић;
Дјевојачко презиме мајке: _____
Дан, месец и година рођења: _____ године;
Мјесто рођења: _____
Боравиште и адреса: Улица Марка Марковића број 20, општина _____.

Да ли се одрећете права саопштења на основу члана 143. став 2. ЗКП-а РС и писку можете да изнесете своју одбрану без присуства брањалца, о чему ћете, прије одговора, изразити жељу да се одрећете. Не можете да се одрећете права на присуство брањалца у случају обавезе одбране, члан 53. став 1. ЗКП-а РС.
Да ли разумијете ово своје право? ДА, РАЗУМИЈЕМ.
(Потпис осумњиченог)

У складу са чланом 143. став 4. ЗКП-а РС, осумњичени се поучава:
Уколико се одрећете права да узмете брањалца, а касније у току испитивања или у даљем току поступка изразите жељу да узмете брањалца, омогућуће Вам се узимање брањалца и поступак наставити тек по присуству Ваоше брањалца.
Уколико се добровољно одрећете права да не износите одбрану и да не одговарате на постављена питања омогућуће Вам се да се изјасните о свим чињеницама и догађајима који Вам иду у корист.
Да ли сте разумијели ваоша права? ДА.
(Потпис осумњиченог)

Да ли желите узети брањалца који може да буде присутан Ваошем испитивању? НЕ.
(Потпис осумњиченог)

Да ли ћете да изнесете своју одбрану и да одговарате на постављена питања? ДА.
(Потпис осумњиченог)

Након тога осумњичени познати да изнесу своју одбрану и изјави следеће:

ИЗЈАВА

Питање полицијског службеника: Господине Петровић, објасните како се десило описани догађаји у који су развој довели да ове ситуације као и мотив којим сте се руководили?
Одговор осумњиченог лица: „Немачко да сам синоћ ушао у спрат бивше жене са намером да је почастим кољачима и да поново поручамо о ваошем животу. Причајем да сам био мало попио али и није разлог да ме обавујају. Мени је навн развој тешко пао и ја то никако не могу изразити посебно што сада кроз неколико мјесеци очекујемо унуче од сина и сајне који живе у Словенији. Ја јесам мало драмч у свом понашању и мојој жени је од почетка наше браке то увијек сметало. Све те ствари сам покушавао балансирати својим радом и трудом. Бавим се механичком и свакодневно радим по петнаест сати на вогама. Некад прије сам жени отворио продавницу да се и она има нечим занимаати али није ниша посао због великог раста трговачких центара. За тај диво сам узео велики кредит код банаке који и дан данас враћам. Она је дошло мало и доде друштво и превише времена провођења у кафици. Све је то утицало да ме супруга оставила и затражила судски развод којим је добила двоје куће икато добро зна да сам ја највише и све своје уложио у ту кућу. Синоћ сам сино ктно бити сабој и поново разговарати о свему, а она ме дозвучала тако одлучно говорећи ми шта хоћете отет правља пијана будало и онако заштити вратима испред мене који сам та врата куљно и намонтирао. Она сам ногом рабио овај паралел и стакло и дошаоу дневни боравка чија су врата била закључана. Уздари оном ногом у предсјелу брањи и одваљно онау дрвену плочу и тамо сам је пронашао на кровету. Вино сам и гласно што ми је ово урадио и онако рајдер удио сам је не ним сам да колико пута али мислим сигурно најмање три пута. Ја да сам мислио нешто урадити себи или жени или кући ја бих то давно урадио. Могао сам минирати кољачито пријемље да сам мислио то урадити. Она је мене својим постољача додела на ивицу пољара али већу себи мене правити тако решљачу да ме народ сајбења“. Вјерујете, овако нешто више од мене више нећете никада видјети и чути. Од уредног мајстора сада сам на ивици живота без пара и болести. То ми је све јак тешко пао и онад понекад због несмотрности и трепнука прављеног размножања доведом себе у непријатни ситуацију“.

Слика 1.

Испитивање лица је комплексан процес који захтјева од полицијских службеника знања из различитих научних области (право, психологија, социологија, лингвистика...), повезивање знања из различитих научних области, повезивање знања и искуства (личног искуства и искуства колега), добар план, прилагођавање и способност промјене тактике у правом тренутку и на адекватан начин.

Питања која се постављају лицу које се испитује могу бити различитих типова: отворена, сугестибилна, затворена итд. Који тип питања ће полицијски службеник употребити да би реализовао свој ушит зависи од његове процјене ситуације, личности лица, тока испитивања. Важно је нагласити да су сугестибилна питања тип питања која треба користити само у случајевима када нема других опција.

Интонација, боја гласа и остали прозодијски елементи који прате формулисање питања се прилагођавају циљу, току испитивања као и личности лица које се испитује и могу варирати током испитивања. Исто тако прозодијски елементи, промјена прозодије у току испитивања од стране лица које се испитује, могу бити индикатори скривања истине, прикривања информација итд. Прозодијске елементе је, готово попут невербалне комуникације, говора тијела, тешко контролисати од стране говорника. Они су попут отисака прста и из тог разлога се употребљавају као средство идентификације лице у оквиру форензичке лингвистике.⁶

Питања може постављати један полицијски службеник или два, различитим приступом лицу, могу заузимати одређене улоге (добар-лош полицајац), напуштати просторију и сл. Полицијски службеници морају бити креативни и прилагођавати цјелокупну тактику испитивања самом току испитивања, ако се јави потреба за промјеном првобитног плана испитивања он се мијења „у ходу“.

Да би испитивање било што успјешније било би добро обезбиједити записничара а не да записник води један од полицијских службеника који испитује, што је чест случај. Куцање записника и истовремено постављање питања је отежавајућа ситуација за самог полицијског службеника. Испитивање би требало да се снима аудио-визуелним средствима јер би то омогућило додатне анализе уколико се јави потреба.

Тактика испитивања и план се припремају када се упозна личност лица које се испитује и све околности извршења кривичног дјела као и материјални и нематеријални докази који су прибављени. Као дио тактике се примјењује и „уводни разговор“ у којем полицијски службеници са лицем које се испитује прелазе од необавезног разговора, о необавезним темама, на необавезан разговор о дјелу због којег се лице испитује потом се презали на официјелно испитивање и опет, службено, уз куцање записника, пролази кроз цијело дијело, постављају и записују питања и одговори. Питања и одговори се записују онако као су речени, без корекција и уљешавања, посебно одговори лица које се испитује.

Приликом испитивања полицијски службеник прати вербалну и невербалну комуникацију, говор тијела (Navarro 2014; Ekman 2010) лица и према њој прилагођава тактику и питања. Јасно је да се од полицијског службеника траже разноврсна

6 Више о методама форензичке лингвистике у: Nikolić-Novaković 2017: *Forenzička lingvistika. Primena metoda forenzičke lingvistike u istragama pretnje*. Evropski defenzologija centar. Banja Luka.

знања, посвећеност, концентрација, способност прилагођавања, искуство у обављању разговора без којег је готово немогуће доћи до резултата.

Последња фаза је окончање испитивања које је, као и уводни дио, формирано кроз питања која се морају поставити, потписивање записника од стране испитиваног, записничара и полицијског службеника уз навођење времена када се испитивање завршило (датум, сат и минут).

Испитивања може да траје онолико дуго колико дуго лице које се испитује има жељу, потребу да говори у оквиру временских ограничења која су предвиђена за дужину трајања испитивања према врсти дјела (ЗКП РС члан 204). Уколико испитивање траје дуго могу се правити и паузе. Паузе могу бити прављене и на предлог полицијског службеника уколико процјени да оне могу имати ефекта на успјешност испитивања, значи циљано у сврху манипулације са испитиваним лицем. Полицијски службеник мора бити добро обучен за испитивање, мотивисан, упознат са законским и подзаконским актима, етичан и дисциплинован.

ЗАКЉУЧАК

Лингвистика као наука је примјенива у различитим фазама кривичних истрага, у оквиру различитих поступања полиције као и кроз саму језичку, дискурсну, анализу законских и подзаконских аката. Језик је у оба појавна облика, писаном и говорном, битан дио поступања полиције. Језику се у истрагама кривичних дјела треба приступити пажљиво и студиозно управо због низа скривених информација које носи у себи језичко понашање лица која су обухваћена истрагом. Употреба одређених језичких средстава промјена кодова, интонација и остали прозодијски елементи попут: паузе, тона и сл. могу бити јасни детектори скривања истине, скривања информација, лагања.

Успјешан полицијски службеник је пажљив слушалац, особа која поред културе говора има развијену културу слушања, особа која је активан слушалац у правом смислу те ријечи. С обзиром на значај посла који обављају за ширу друштвену заједницу полицијски службеници су отворни за нова сазнања из различитих области људског дјеловања, па и лингвистике, свјесни да она доприносе успјешности њиховог рада.

Са становишта лингвистике поступање полиције приликом испитивања, саслушања или информативног разговора, је непресушан истраживачки извор података који омогућава опсежну анализу чији крајњи резултат је примјена лингвистичких метода и теоретских поставки у полицијском поступању а на добробит заједнице у разријешењу кривичних дјела, откривања информација итд.

ИЗВОРИ

https://en.wikipedia.org/wiki/Fort_Bragg (10.02.2023)

Наставни план и програм „Поступање полиције у случајевима насиља у породици“, МУП РС, 2021.

Закон о кривичном поступку Републике Српске, Службени гласник Републике Српске бр. 53/2012, 91/2017, 66/2018 и 15/2021.

ЛИТЕРАТУРА

- Ekman 2010: Ekman Pol, *Laganje*, Mediteran, Beograd.
- Hansen 2013: Hansen Lejn, *Sigurnost kao praksa: analiza diskursa i bosanski rat*. Routledge
- Iver 2009: Iver Nojman, *Značenje, materijalnost, moć: Uvod u analizu diskursa*, Centar za civilno-vojne odnose, Beograd.
- Милић 2006: Милић Ненад, *Полицијско саслушање осумњиченог*, Полицијска академија, Београд.
- Navarro, Navarro Joe 2014: *Što nam tijelo govori? Mozaik knjiga*, Zagreb.
- Nikolić-Novaković, Nikolić-Novaković Lidija 2017: *Forenzička lingvistika. Primena metoda forenzičke lingvistike u istragama pretnje*. Evropski defendologija centar. Banja Luka.
- Грбић Павловић, Војиновић-Костић, Маркановић et al 2022: Грбић Павловић Николина; Војиновић-Костић Јелена; Маркановић Марија et al.: *Приручник за специјалистичку обуку за рад на предметима насиља у њеродици*, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука (75-78).
- Owen 2000: Owen Geller: *The interview challenge*, FBI Law Enforcement Bulletin, Washington.
- Радовановић 1979: Радовановић Милорад: *Социолингвистика*, БИГЗ, Београд.
- Roso 1995: Roso Zvonimir: *Informativni razgovor i intervju*, Ministarstvo unutrašnjih poslova Hrvatske, Zagreb, 1995.

Jelena M. VOJINOVIĆ-KOSTIĆ

LEGAL FRAMEWORK AND INTERVIEWS OF CRIMINAL SUSPECTS
FROM THE POINT OF VIEW OF LINGUISTICS

SUMMARY

Linguistics as a scientific discipline is widely applicable in the process of examining all persons who are included in the investigation, which is conducted in order to determine the responsibility of the person for the committed criminal acts, to determine the existence of the very essence of the act.

The identification of criminal acts and their perpetrators, the role of individuals in the commission of a criminal act, sometimes relies, in addition to material evidence, on the statements of witnesses, victims and the suspects themselves. When taking statements, police officers use different techniques based on linguistics, from manipulation to identifying the element of non-verbal communication. The paper is based on the author's experience, two years of research and relevant literature.

Key words: interrogation, suspect, police, criminal offense, linguistics, police, Criminal Procedure Law of the Republic of Srpska.